

Miljoenennota: van privatisering naar toezicht

GOVERNANCE

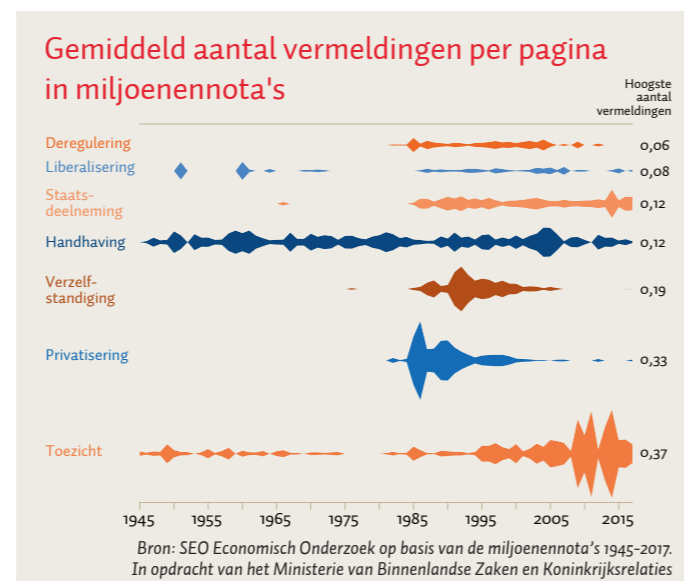
Vanaf de jaren tachtig van de vorige eeuw privatiseren en verzelfstandigen de overheid er lustig op los. Het in 2012 aan dit onderwerp gewijde parlementair onderzoek inventariseerde 208 verzelfstandigingen en 63 privatiseringen tussen 1989 en 2010. In de figuur is dit proces in beeld gebracht door een telling van met dit onderwerp samenhangende termen in de miljoenennota's. De golf aan privatiseringen, deregulering en verzelfstandiging in de jaren tachtig en negentig keert namelijk ook terug in het toenemend gebruik van deze termen in de miljoenennota's.

Allereerst valt op dat een golf van het gebruik van het woord *privatisering* (1985–1990) wordt opgevolgd door een golf van het gebruik van de term *verzelfstandiging* (1990–1995). Het woord *privatisering*, of afgeleiden daarvan, staat in de miljoenennota van 1986 gemiddeld eens per drie pagina's vermeld. In 1992 staat *verzelfstandiging* gemiddeld eens per vijf pagina's vermeld. Midden jaren tachtig werd onder begeleiding van de Interdepartementale Begeleidingscommissie Privatisering (IBP) veelal het besluit genomen om overheidsorganisaties op termijn te privatiseren. Daarna volgt begin jaren negentig een periode van verzelfstandiging alvorens de eventuele privatisering werd voltooid. Zo werd de PTT, nadat in 1986 was besloten tot privatisering in 1989, verzelfstandigd als KPN met de staat als enige aandeelhouder. In 1994 ging KPN naar de beurs en werd zo volledig geprivatiseerd.

In de jaren negentig werd er daarnaast een dereguleringsoperatie gestart met de werkgroepen Marktwerking, Deregulering en Wetgevingskwaliteit. Na de privatiserings- en verzelfstandigingsgolven volgt een derde golf vanaf 1995: de toezichtgolf. De overheid trekt zich terug door te verzelfstandigen en privatiseren maar blijft tegelijkertijd publieke belangen

(re)reguleren en houdt de vinger aan de pols vanuit haar rol als toezichthouder. Naast het toegenomen belang van toezicht in een meer marktgeoriënteerde samenleving is ook de nasleep van de bankencrisis in 2009 duidelijk zichtbaar. Het toezicht op de financiële sector werd tussen 2009 en 2014 uitvoerig besproken in de miljoenennota's.

• **WARD ROUGOOR EN VALENTIJN VAN SPIJKER** (SEO ECONOMISCH ONDERZOEK)

Groei bruto binnenlands product verschilt per sector

GROEI & CONJUNCTUUR

De afgelopen jaren trekt de Nederlandse economie sterk aan, en dit jaar verwacht het CPB een bbp-groei van meer dan drie procent. De groei is met name toe te schrijven aan zowel de binnenlandse bestedingen – consumptie en investeringen – als de uitvoer. Om te laten zien welke sectoren het sterkst groeien, en welke sectoren het meest krompen in de jaren daarvoor, toont de figuur hoe de toegevoegde waarde zich in alle Nederlandse sectoren heeft ontwikkeld sinds 2008.

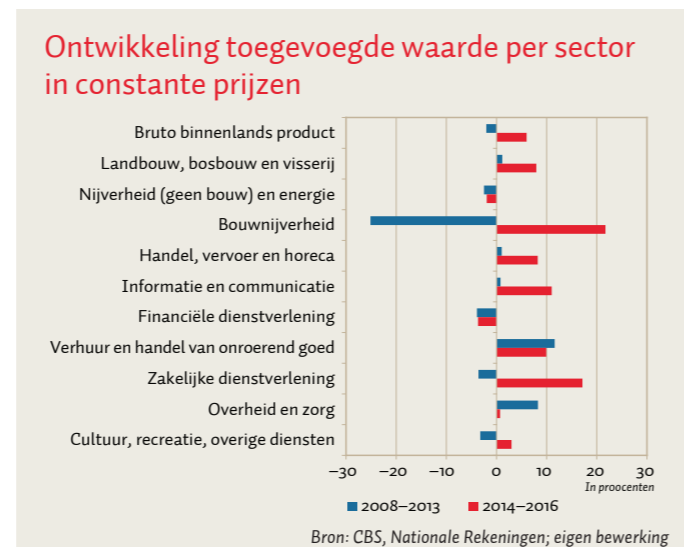
Er is geen concreet omslagpunt geweest in de crisis, maar het bbp begon op jaarbasis weer te groeien in 2014. De figuur maakt daarom onderscheid tussen de periodes 2008–2013 en 2014–2016.

Het conjunctuurpatroon wijkt in de meeste sectoren af van het bbp als geheel. Sommige sectoren groeiden in beide periodes, bijvoorbeeld de landbouw en de ICT. Voor de financiële sector, en nijverheid & energie geldt het omgekeerde: zowel tijdens de crisis als tijdens de herstelperiode daalde daar de toegevoegde waarde. Dat suggereert dat er, naast de binnenlandse conjunctuur, andere factoren zijn die een belangrijke invloed hebben op de economische ontwikkeling van deze sectoren. Mogelijke verklaringen zijn bijvoorbeeld technologische veranderingen of veranderingen in de vraag vanuit het buitenland.

Ook laat de grafiek zien dat de conjunctuurgevoeligheid per sector sterk verschilt. De bouwnijverheid is verreweg het meest conjunctuurgevoelig. In de jaren 2008–2013 kromp de toegevoegde waarde daar met 25 procent, en in de drie jaar daarna was er een groei van meer dan 20 procent. Andere sectoren kennen een relatief stabiel patroon van groei en krimp.

Het groeipatroon van de publieke sector wijkt af van de marktsectoren. De sector overheid en zorg, inclusief onderwijs, groeide juist in de jaren 2008–2013. Op basis van onderliggende cijfers blijkt dat met name de zorgsector relatief sterke groeide. Nu er de afgelopen jaren bij veel sectoren groei te zien is, is de groei van de toegevoegde waarde van de sector overheid en zorg slechts beperkt.

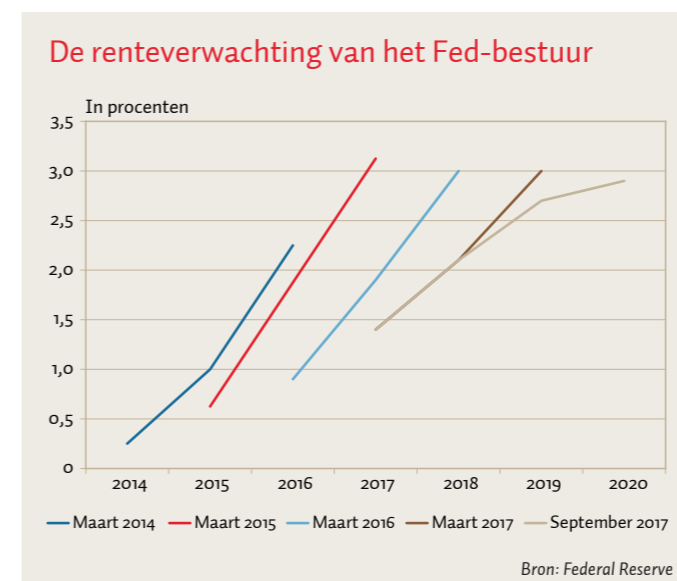
• **WOUTER HOGERVORST** (MINISTERIE VAN FINANCIËN)

Amerikaanse renteverwachting herhaaldelijk bijgesteld

MONETAIR

De *Federal Reserve* (Fed), de centrale bank van de Verenigde Staten, brengt vier keer per jaar een puntenwolk naar buiten. Deze *dot plots* van de Fed laten zien hoe de leden van het bestuur het toekomstige verloop van de beleidsrente van de Fed inschatten. Financieel analisten wereldwijd gebruiken deze puntenwolken om een idee te krijgen van het monetaire beleid van de Fed in de komende jaren.

De afgelopen jaren stelde het bestuur zijn renteverwachting steeds weer naar beneden bij: de verwachte stijging van de beleidsrente werd iedere bijeenkomst weer vooruit geschoven omdat de inflatie tegenviel. Recent lijkt er aan dit vooruitschuiven een voorzichtig einde te zijn gekomen.

Dit is te zien in de figuur die de mediane schattingen voor de komende twee jaar weergeeft van de maart-bijeenkomsten in de periode 2014–2017 en van de meest recente bijeenkomst van september 2017. Als de renteverwachtingen niet veranderen, overlappen de schattingen deels. Maar als de renteverwachting naar beneden wordt bijgesteld, schuiven de curves naar rechts op.

Met haar rentebeleid streeft de Fed twee doelen na: volledige werkgelegenheid en stabiele prijzen. Het lijkt erop dat het bereiken van die doelen een toekomstige renteverhoging inhoudt en dat het bijstellen van de renteverwachtingen niet meer nodig is. Met het officiële werkloosheidspercentage van 4,4 procent in augustus zit het wel goed. Alleen de inflatie, in augustus 2017 op 1,3 procent, wil nog niet meewerken. Tegenvallende cijfers op dit gebied zouden er zomaar voor kunnen zorgen dat de grafiek voor maart 2018 ten opzichte van die van maart 2017 toch weer een stukje verder naar rechts zal opschuiven.

Ook heeft het Fed-bestuur de langetermijnverwachting voor de beleidsrente fors naar beneden bijgesteld (niet in de figuur). In maart 2014 was deze nog 4 procent, terwijl de verwachting in september 2017 neerwaarts was bijgesteld tot 2,8 procent.

• **DOUWE KINGMA** (CPB)

Jong en oud vaak financieel kwetsbaar

SOCIALE ZEKERHEID

Bijna 1 miljoen mannen en 1,8 miljoen vrouwen van 20 tot 65 jaar waren in 2016 niet economisch zelfstandig, oftewel, ze waren financieel kwetsbaar. Dit houdt in dat ze niet werkten of met werken minder verdienden dan het netto-bijstandsniveau van een alleenstaande (11.260 euro in 2016). Scholieren en studenten zijn hierbij buiten beschouwing gelaten.

Bij financiële kwetsbaarheid kan het gaan om een tijdelijke omstandigheid. Als de beperkte inkomsten echter langer aanhouden, is de problematiek

ernstiger. Van de mannen was 13 procent in 2016 al ten minste vier jaar niet in staat zichzelf financieel te onderhouden. Onder vrouwen kwam langdurige financiële kwetsbaarheid met 33 procent beduidend meer voor. Al dan niet langdurige financiële kwetsbaarheid verschilt sterk per levensfase. Mannen en vrouwen tot 25 jaar zijn naar verhouding vaak financieel kwetsbaar (figuur). Dit komt doordat ze dikwijls een deeltijd- of flexbaan hebben die – vergeleken met een vaste baan – minder goed betaalt. Ook speelt een rol dat relatief veel jongeren na hun opleiding niet meteen een baan vinden. De financiële kwetsbaarheid neemt vanaf vijftig jaar snel toe. Vanaf die leeftijd komt bij mannen een uitkering steeds vaker voor, meestal in de vorm van een pensioen-, of arbeidsongeschiktheidsuitkering. Financieel kwetsbare vrouwen in die leeftijd hebben veelal geen eigen inkomen. Het zijn namelijk vooral samenwonende vrouwen die afhankelijk zijn van het inkomen van hun partner.

Met de herstellende economie is de financiële kwetsbaarheid bij zowel mannen als vrouwen iets teruggelopen. In 2016 was 21 procent van de mannen financieel kwetsbaar, tegen 41 procent van de vrouwen; twee jaar eerder was dat respectievelijk nog 23 procent en 43 procent.

Bij langdurige financiële kwetsbaarheid is er nog geen sprake van een omslag. Waar de langdurig financiële kwetsbaarheid bij vrouwen stabiliseerde, ook doordat oudere generaties opgevolgd worden door jongere met een hogere arbeidsdeelname en een langere werkweek, liep die bij mannen iets op: in 2014 was nog twaalf procent van hen langdurig financieel kwetsbaar. Hierbij speelt naast arbeidsongeschiktheid de ook na de crisis nog oplopende langdurige bijstand een belangrijke rol.

• **MARION VAN DEN BRAKEL** (CBS)

